

De risico's van maatschappelijk onverantwoord ondernemen lijken op de huidige terreurdreiging of een mijnenveld: je weet dat er een explosie kan komen, maar waar en hoe ernstig wordt pas duidelijk als het te laat is. Zo kunnen aandeelhouders en stakeholders ondernemingen die maatschappelijk onverantwoord ondernemen, bestoken met juridische acties. In Nederland is dit soort juridische acties tot nu toe zeldzaam. Maar je weet nooit, dus moet je er rekening mee houden.

Dat is de boodschap van advocaat en hoogleraar Bas Steins Bisschop. Met enkele onderzoekers van de Universiteit Nyenrode en de Universiteit Maastricht onderzocht hij in opdracht van het ministerie van Economische Zaken in hoeverre stakeholders beschikken over juridische middelen om maatschappelijk verantwoord ondernemen af te dwingen.

Niet concreet

Steins Bisschop: "Ik heb mij voor het onderzoek afgevraagd of ik ondernemingsbestuurders durf te adviseren dat zij géén rekening hoeven te houden met juridische acties van aandeelhouders, stakeholders of non-gouvernementele organisaties. Volgens mij moeten zorgvuldige bestuurders daar wel degelijk rekening mee houden. Ik constateer dat bedrijven maatschappelijk verantwoord ondernemen als een algemeen aanvaarde norm blijken te beschouwen. Als ondernemingsbestuur moet je er dus iets mee."

Maar wat?

"Het is mogelijk vennootschapsrechtelijke acties in te stellen die gericht zijn op het aantasten van onmaatschappelijke besluiten en het afdwingen van maatschappelijk ondernemen. Maar het is onmogelijk om in concreto aan te geven welke acties door welke stakeholders op welk moment kunnen worden ingesteld."

Misleiding

Het hooggerechtshof van Californië veroordeelde Nike vorig jaar wegens misleiding. Is het eigenlijk niet heel simpel: als je zegt maatschappelijk verantwoord te ondernemen maar dat niet doet, misleid je mensen en kun je worden veroordeeld?

"Zo simpel is het niet. Dit is een heel verwarrend, niet-representatief voorbeeld. Nike had namelijk uitdrukkelijk verklaard dat de arbeidsomstandigheden bij de toeleveranciers in Zuidoost-Azië overeenstemden met de normen van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Maar volgens Kasky, een consumentenactivist à la Ralph Nader, was die claim van Nike niet

Duurzaam ondernemen in juridisch mijnenveld

Maatschappelijk verantwoord ondernemen behoort tot de doelstellingen van ondernemingsbeleid. Ondernemers die onmaatschappelijk handelen, moeten rekening houden met juridische acties. "De controlerend accountant ook", zegt Bas Steins Bisschop.

LEX VAN ALMELO

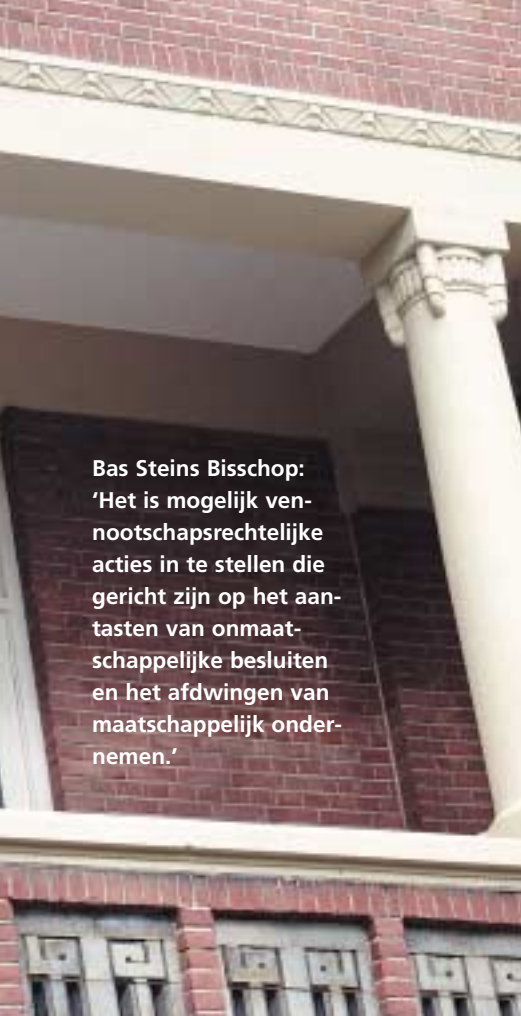

FOTO: SIMONE VAN ES

juist. De rechter zag de bewering van Nike als misleidende reclame en het bedrijf moest voor straf een extra hoge schadevergoeding betalen. Maar in het Nederlandse recht werkt het anders. In het algemeen geldt voor elke onderneming dat maatschappelijk verantwoord ondernemen een van de doelstellingen is van het ondernemingsbeleid. Ook voor ondernemingen die geen *public interest entity* zijn, zoals C&A. Er is op internationaal niveau heel wat informele regelgeving, zoals codes en conventies, waarin op duurzaam ondernemen wordt aangedrongen. Deze regelgeving is *legally not binding*. Maar daarom is zij juridisch nog wel relevant. In het Nederlandse recht gelden de beginselen van goede trouw en redelijkheid en billijkheid. Deze beginselen hebben een beperkende of aanvullende werking in situaties waarvoor de wetgeving geen uitsluitel biedt. De rechter vult de leemte in aan de hand van gedragscodes die het bedrijfsleven zichzelf heeft opgelegd, maatschappelijke verplichtingen en maatschappelijke opvattingen.”

Greenpeace

Je aan de wet houden is dus voldoende?

Steins Bisschop bevestigt: “Neem bijvoorbeeld enkelwandige tankers. In westerse havens zijn deze verboden. Deze schepen zijn dus praktisch

‘De acties kunnen van alle kanten komen, maar je weet vooraf niet uit welke hoek.’

niets meer waard en de eigenaren moeten ze laten slopen. Dat kost enorm veel geld. Wanneer zij de tankers in India het strand op laten varen, worden de schepen gratis gesloopt door de bevolking. Maar de chemische afvalresten lopen zo de zee in. De scheepseigenaar houdt zich dan wel aan de Europese en Indiase wetgeving. Maar is dat maatschappelijk verantwoord ondernemen? Ik denk van niet. Wanneer het om een Nederlandse onderneming gaat, zal het ondernemingsbestuur rekening moeten houden met mogelijke acties van non-gouvernementele organisaties, zoals Greenpeace.”

Collectieve acties

Een aanknopingspunt hiervoor is het in 1994 ingevoerde rechtsmiddel van de collectieve actie, waarmee belangengroeperingen kunnen opkomen voor gebundelde individuele belangen. Als non-gouvernementele organisaties op vergelijkbare wijze zouden opkomen voor zaken die ook tot het belang van de onderneming moeten worden gerekend, kunnen zij volgens Steins Bisschop wellicht als *stakeholders* van de onderneming proberen onredelijke bestuursbesluiten of maatschappelijk onverantwoord ondernemingsbeleid via de rechter terug te draaien of om te buigen.

“De acties kunnen dus van alle kanten komen, maar je weet vooraf niet uit welke hoek. Die onoverzichtelijkheid en onvoorspelbaarheid vormen een groot probleem. Om die onzekerheid te beperken kun je bepaalde belangengroeperingen via afspraken of eenzijdige bepalingen in de statuten het recht geven om het maatschappelijk beleid van de onderneming via het enquêterecht te laten toetsen door de Ondernemingskamer van het gerechtshof Amsterdam.”

‘Een controlerend accountant moet zich afvragen of hij de continuïteitsparagraaf kan ondertekenen als de inkomsten voor volgend jaar niet zeker zijn door mogelijke acties.’

Continuïteitsparagraaf

Tegen kopersstaking helpt dat niet.

“Nee. Na de Brent Spar-affaire verloor Shell in Duitsland zestig procent van de omzet. Niet-juridische acties kunnen wellicht veel effectiever zijn.”

Wat moet je als accountant met deze onbestemde dreiging?

“Als controlerend accountant moet je je afvragen of je de continuïteitsparagraaf wel kunt ondertekenen als de inkomsten voor het volgend jaar niet zeker zijn door mogelijke acties. Je kunt je als accountant niet veroorloven om hieraan voorbij te gaan. Dan heb ik het dus over de financiële controle. Maar ik betwijfel of de accountant geschikt is om te controleren of de onderneming zich houdt aan de doelstellingen van maatschappelijk verantwoord ondernemen.”

Waarom niet?

“Ik weet gewoon niet of de accountant daarvoor voldoende is geëquipeerd. Dat zou kunnen. Maar het is niet een taak die van nature in het verlengde ligt van de accountantscontrole.” ■

Bas Steins Bisschop, Maatschappelijk verantwoord ondernemen en het ondernemingsrecht, Boom Juridische Uitgevers, ISBN 90-5454-484-8.